

sobota, 07.03.2020

Historia nabożeństwa Gorzkich Żali

Gorzkie Żale – to popularne nabożeństwo i zbiór pieśni o męce Pańskiej śpiewanych podczas Wielkiego Postu w ramach nabożeństwa pasyjnego. Historia powstania Gorzkich Żalów to koniec XVII i pierwsza połowa XVIII wieku. Wtedy to mieszczenie i magnateria, organizowali się w grupach modlitewnych tzw. bractwach nabożnych, takich jak Bractwo św. Rocha przy kościele Księży Misjonarzy Świętego Krzyża w Warszawie. Zadaniem bractw była głównie działalność charytatywna, wspólne modlitwy czy nabożeństwa i procesje. Bractwa brały sobie za honor uczestnictwo właśnie w takich wydarzeniach liturgicznych.

Stąd doszło pewnego razu do sporu między nimi. A poszło o pierwszeństwo w organizowaniu procesji pasyjnych... Jak mówi historia, przełożony Księży Misjonarzy – ks. Michał Tarło zakazał członkom Bractwa św. Rocha udziału w procesjach pasyjnych. I to ponoć to było zaczynem pięknego nabożeństwa Gorzkich Żali – czyli rozpamiętywaniem Męki i Boleści cierpiącego Zbawiciela.

Członkom Bractwa św. Rocha z kościoła Św. Krzyża w Warszawie i ich opiekunowi, ks. Wawrzyńcowi Stanisławowi Bennikowi CM przypisuje się, bowiem napisanie tekstu specjalnego nabożeństwa. Nie wiemy czy ks. Bennik CM ze Zgromadzenia Księży Misjonarzy świętego Wincentego a' Paulo, jest jedynym autorem tego dzieła, ale na pewno je wydał drukiem w lutym 1707 pod tytułem „*Snopek Myrry z Ogroda Gethsema'skiego albo ?a?osne Gorzkie M?ki Syna Bo?ego (...) rozpami?tywanie*”. Nazwa się wzięła od MIRRY, czyli daru, jaki trzej królowie złożyli Bożemu Dzieciątku. Dar mirry był zapowiedzią męki i śmierci zbawczej Chrystusa.

Pierwsze nabożeństwo zostało uroczystie odprawione w pierwszą niedzielę Wielkiego Postu – 13 marca 1707 tego roku w kościele pw. Świętego Krzyża w Warszawie.

To nabożeństwo bardzo szybko zyskało popularność w całej Polsce i otrzymało akceptację Stolicy Apostolskiej. Rozpowszechnili je oczywiście Księża Misjonarze Św. Wincentego a Paulo, którzy wówczas prowadzili w Polsce ponad 20 z około 30 seminariów duchownych w Polsce. Klerycy pokochali to nabożeństwo i po święceniach wprowadzali je na swoich parafiach. Nic więc dziwnego, że Gorzkie Żale było znane i śpiewane w większości parafii w Polsce. Migrujący za chlebem Polacy, zabrali ze sobą to, co mieli najcenniejszego, swoją wiarę, a z nią modlitwy i nabożeństwa. I w ten sposób do dzisiaj Gorzkie Żale są śpiewane po całym świecie.

Jak podają różne źródła *Gorzkie ?ale* nawiązują treścią do tradycji pieśni pasyjnych, lamentacji, płaczów.... Ich schemat oparty jest na schemacie Jutrznii z modlitwy brewiarzowej. Treść nabożeństwa opiera się na ewangelicznym opisie męki, jednak bardzo widoczny jest wpływ tekstów ze Starego Testamentu, takich jak Psalm 22 oraz Pieśń o Cierpiącym Słudze Jahwe z Księgi Proroka Izajasza. To na nich zwłaszcza opierają się bardzo plastyczne opisy przeżyć torturowanego Jezusa podczas biczowania, upokorzeń, jakich doznawał od otaczających Go żołnierzy i tłumu, aż do ukrzyżowania. Od początku nabożeństwo *Gorzkich ?ali* miało również bardzo uroczystą oprawę liturgiczną. Zawsze jest odprawiane podczas wystawienia Najświętszego Sakramentu, a jego częścią jest specjalne kazanie pasyjne.

Nazwa Gorzkie Żale pochodzi od pierwszych wyrazów pieśni: „Gorzkie żale przybywajcie, serca nasze przenikajcie”.

Gorzkie Żale to nabożeństwo unikatowe- jedyne takie w swoim rodzaju. O niezwykłości tych misterii Męki Pańskiej świadczy fakt, iż są one odprawiane tylko w Polsce i w tych świątyniach, gdzie docierają polscy księża.

Historia „Gorzkich Żali” zaczyna się w XVII wieku, kiedy to następował w Rzeczypospolitej istny rozkwit muzyki o charakterze sakralnym. Barokowe tendencje do misterii paschalnych miały źródło w tradycji polskiej i także w wydźwięku tendencji do rozważania tematu śmierci, przemijania i życia po życiu. Pierwsze nabożeństwo Gorzkich Żali odbyło się w kościele św. Krzyża w Warszawie, gdzie rozpowszechniło się na całą Polskę.

Nabożeństwo to, odprawiane w okresie Wielkiego Postu zazwyczaj w niedzielę, ma charakter adoracji Najświętszego Sakramentu, kazania oraz śpiewania pieśni, traktujących o męce Pana Jezusa, przedstawionej w formie tradycyjnych elementów: stałej pobudki, która wprowadza lud w rozważanie męki pańskiej, hymn, lament duszy nad cierpiącym Chrystusem i rozmowę duszy z Matką Bożą, tak ważną postacią dla barokowych chrześcijan, zamieszkujących tereny Rzeczypospolitej. Całość podzielona jest na trzy wersje cykliczne, które oddają kolejno obraz Męki Pańskiej w poszczególnych etapach jej przebiegu. Zadaniem „Gorzkich Żali” jest nie tylko wprowadzenie w wydarzenia sprzed 2000 lat, ale także skłonienie uczestników do refleksji nad przemijaniem, sensem cierpienia w życiu, sprawach ostatecznych (eschatologicznych) oraz utożsamianie się z cierpiącym za swój lud Chrystusem.

Ważna jest w rozważaniach obecność Matki Boskiej, jako pośredniczki cierpiącej wraz ze swym Synem, utożsamiającej się także z ludzkimi duszami, które pragną pojednania z Bogiem, ale są bezradne wobec swoich grzechów i potrzebują nawrócenia. Nabożeństwo to stanowi duchową łączność z Jezusem, co jest wyrazem miłości i wdzięczności za tak wielki dar, jakim była Jego śmierć i Zmartwychwstanie.